

*Васильчук І.П.,**к.е.н, доцент,**доцент кафедри фінансів, податків і страхової справи,**Криворізький економічний інститут**ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

НЕФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ КОРПОРАЦІЙ

Анотація. Стаття присвячена розгляду теоретичних і практичних аспектів інформаційного забезпечення управління сталим розвитком вітчизняних корпорацій. На підставі аналізу нефінансової звітності вибіркової сукупності вітчизняних компаній надано оцінку видів і якості нефінансових звітів, прогресу та перешкод у їх впровадженні.

Ключові слова: сталий розвиток, корпоративна соціальна відповідальність, зацікавлені особи, нефінансова звітність, Глобальна ініціатива зі звітності, інтегрована звітність.

Постановка проблеми. Нинішній та майбутній розвиток корпорацій нерозривно пов'язаний із сучасною управлінською доктриною сталого розвитку і корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу – це концепція, згідно з якою компанії добровільно інтегрують у свою діяльність та взаємодію із зацікавленими особами (стейкхолдерами) аспекти сталого розвитку – екологічні та соціальні. Для оцінювання успіхів корпорацій у досягненні цілей сталого розвитку і КСВ використовують інформацію, оприлюднену у нефінансовій звітності. Нефінансову звітність розглядають як важливий елемент системи управління, підвищення інформаційної прозорості та інструмент діалогу зі стейкхолдерами, тому все більша кількість компаній у світі та в Україні долучилися до сучасних трендів і складають нефінансові звіти.

Аналіз досліджень і публікацій. Впровадження нефінансової звітності як інструменту соціально відповідального бізнесу просувається провідними консалтинговими та аудиторськими компаніями, міжнародними організаціями та ініціативами, зокрема такими, як мережа учасників Глобального договору ООН (Global Compact Network), Глобальною ініціативою зі звітності (GRI), Спільнотою соціально відповідального бізнесу, Міжнародною радою з інтегрованої звітності (IIRC) та ін.

Проблеми розробки та впровадження нефінансової звітності є предметом розгляду і в академічній науці, зокрема, у працях вітчизняних вчених Т. Давидюк, В. Євтушенко, Р. Костирко, С. Король, С. Кузнецової [1–5] та багатьох інших дослідників. Серед наукового доробку закордонних вчених слід виділити праці Р. Екклеса, І. Іоанноу та Дж. Серафіма, К. Герціга і М. Піановські [6–8] та інших науковців.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак вітчизняні дослідження мають несистемний характер, недостатньо вивченими залишаються теоретико-методологічні засади формування нефінансової звітності, аспекти оцінки її якості та інформативності щодо досягнення цілей сталого розвитку, потребують удосконалення методики емпіричного аналізу неквантифікованої нефінансової інформації.

Мета статті полягає у розгляді теоретичних аспектів нефінансової звітності зі сталого розвитку та наданні оцінки результатам аналізу щодо стану її впровадження корпораціями в світі та в Україні.

Вклад основного матеріалу дослідження. Про ступінь впровадження програм КСВ і сталого розвитку може свідчити підготовка інформації за формою нефінансової звітності у різних форматах. Нефінансова звітність містить інформацію як про економічні результати діяльності, так і результативність у соціальній та екологічній сферах. Під нефінансовою звітністю згідно Глобальної ініціативи зі звітності (GRI – Global Reporting Initiative) розуміють розкриття інформації та звітування щодо результатів діяльності компанії у галузі сталого розвитку перед внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами. Головне завдання нефінансових звітів у галузі сталого розвитку – надати повну картину щодо впливу діяльності компанії на три сфери – екологічну, економічну і соціальну – та охарактеризувати конфлікти між цілями стейкхолдерів, можливі взаємозв'язки між зазначеними областями. Нефінансова звітність має різні назви та формати підготовки – від форми і змісту, визначеними різними міжнародними стандартами, до складених за власними уявленнями: звіт про сталий розвиток, звіт про корпоративну соціальну відповідальність, соціальний звіт, звіт про прогрес у реалізації принципів Глобального договору, інтегрований звіт тощо.

Звіт про сталий розвиток (Sustainability report) використовується для відображення КСВ та надає інформацію про економічну, екологічну і соціальну діяльність компанії [9, с. 84]. За допомогою комунікації зі стейкхолдерами у формі нефінансового звіту зі сталого розвитку компанії надають зацікавленим особам опис своєї діяльності та інформацію про отримані результати щодо імплементації засад сталого розвитку.

І. Іоанноу та Дж. Серафім визначають звіт про сталий розвиток як загальноцільовий нефінансовий звіт, який створюється компанією з метою інформування інвесторів, інших стейкхолдерів (наприклад, робітників, клієнтів і неприбуткові організації) та суспільство у цілому щодо діяльності компанії у екологічній, соціальній сфері та сфері корпоративного управління. Звіт може набути форми окремого документу або бути частиною інтегрованої звітності [7, с. 3]. Така звітність може бути прописана у законодавстві, у статуті компанії або бути добровільною.

К. Герціг та М. Піановські визначають звітність про сталий розвиток як будь-яке надання внутрішнім та зовнішнім стейкхолдерам інформації щодо аспектів сталого розвитку та їх взаємодії [8, с. 218]. Серед переваг звітування зі сталого розвитку слід відзначити наступні: звітність допомагає знизити вартість капіталу; поліпшити інформованість керівництва компанії щодо наслідків екологічної та соціальної діяльності

компанії та призвести до поліпшення корпоративної культури. Розкриття інформації про екологічні, соціальні та економічні аспекти діяльності компанії призводить до досягнення більшої прозорості, яка веде до зниження інформаційної асиметрії між компанією та стейкхолдерами і спричиняє їм вигоди. До інших причин, за якими компанії готують звіти про сталий розвиток, слід віднести мотиви неекономічного характеру – покращення репутації, моральний обов'язок або тиск з боку конкурентів і суспільства та мотиви економічного характеру, такі як підвищення інноваційної спроможності та мотивації співробітників, зниження бізнес-ризиків, поліпшення відносин зі стейкхолдерами, вихід на нові ринки та збільшення ринкової вартості компанії [10].

Не дивлячись на складнощі впровадження нефінансової звітності частка компаній, які готують звіти в галузі сталого розвитку, постійно зростає (рис. 1).

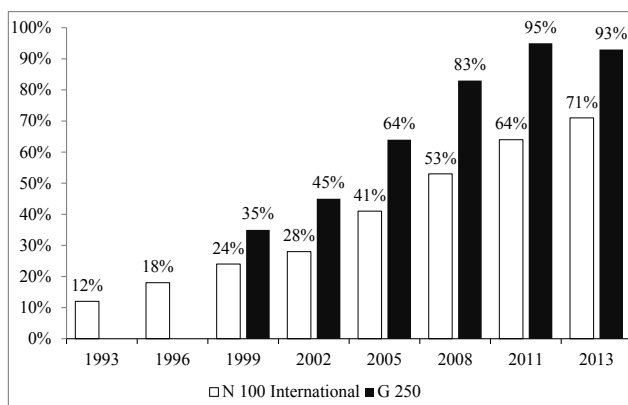

Рис. 1. Частка компаній – емітентів нефінансових звітів у вибірці 250 найбільших міжнародних компаній [11]

За результатами дослідження нефінансових звітів 3 400 компаній з усього світу, включаючи 250 компаній – лідерів за рівнем виручки (G 250) та 100 найбільших компаній із 34 досліджуваних країн (N100), консалтингова компанія KPMG вважає звіт про сталий розвиток як «де-факто стандарт для комунікацій з громадськістю для міжнародних компаній» [11]. Проте, враховуючи той факт, що у світі налічується більш ніж 82 000 міжнародних компаній, а готують звітність зі сталого розвитку лише 3 400 компаній, можна стверджувати, що частка соціально-відповідальних компаній у всьому світу є досить низькою [11]. На кінець 2012 р. 63% компаній із американського індексу S&P 500 звітували щодо нефінансових аспектів своєї діяльності за стандартами глобальної ініціативи зі звітності [12, с. 29]. У Німеччині на кінець 2013 р. 80 із 100 найбільших за виручкою компаній використовували стандарти глобальної ініціативи зі звітності та 28 компаній із 30 головного німецького фондового індексу DAX [11].

Значний внесок у методологію розробки нефінансової звітності здійснила некомерційна організація Глобальна ініціатива зі звітності (Global Reporting Initiative, GRI), що була створена у 1997 р. Коаліцією екологічно-відповідальних економік (Coalition for Environmentally Responsible Economies (CERES)) та Екологічною програмою Організації Об'єднаних Націй (UNEP). Організація намагається досягти транспарентності нефінансової звітності та її всеохоплюючого поширення за рахунок розробки, вдосконалення і публікації стандартів нефінансової звітності. Нефінансова звітність аналогічно до

фінансової у довгостроковій перспективі повинна досягати певного рівня якості інформації та публікуватися регулярно. Дизайн і розробка рамок звітності за GRI базується на результатах детального та всеохоплюючого діалогу зі стейкхолдерами. Участь ключових зацікавлених осіб як адресатів звітності у сфері сталого розвитку в рамках так званого багатостороннього стейкхолдерського підходу є провідним способом покращення якості стандартів звітності. GRI намагається, щоб розроблені нею стандарти звітності у сфері сталого розвитку були доступним для всіх компаній без будь-яких обмежень, незалежно від розміру, галузі або місця знаходження. Стандарти GRI пережили декілька редакцій. У березні 1999 р. був представлений перший проект стандартів. Випуск першого офіційного видання стандартів відбувся у червні 2000 р., а у серпні 2002 р. GRI випустила друге видання стандартів, відоме як G2. Проте довгий час компаніями використовувалася третя версія (GRI G3) від 2006 р., яка була модифікована у 2011 р. та перетворена на стандарт GRI G3.1. Сучасною версією стандарту є GRI G4, який був представлений у травні 2013 р. та є четвертою генерацією стандартів глобальної ініціативи зі звітності. Глобальна ініціатива зі звітності рекомендує підприємствам перейти на четверту версію стандарту при підготовці нефінансової звітності за 2015 р. [13]. Проте більшість компаній у 2013–2014 році звітувала за попереднім стандартом GRI G3.1.

У останні роки корпоративна звітність компаній стає все складнішою, поряд з довгими за обсягами річними звітами компанії публікують різноманітну інформацію у формі додаткових звітів, які часто за змістом не пов'язані між собою. У цьому випадку паралельно співіснують фінансовий звіт, звіт керівництва, звіт про корпоративне управління та компенсацію менеджменту, а також звіт про сталий розвиток. Цей факт зумовив необхідність створення інтегрованої звітності, метою якої є об'єднання цих окремих звітів у єдиному звіті. Впровадження інтегрованої звітності приносить багато переваг компанії, оскільки більш ефективна співпраця з усіма зацікавленими сторонами, більш низький репутаційний ризик та розуміння того, як розподіл ресурсів створює вартість для компаній, призводить до підвищення ефективності менеджменту. Іншими перевагами є наближення контенту звітності до інформаційних потреб інвесторів, більша довіра з боку стейкхолдерів, підвищення якості прийнятих рішень про розподіл ресурсів, економія коштів та краще управління ризиками [14].

Звітність зі сталого розвитку відіграє важливу роль у реалізації соціально-відповідальної стратегії компанії та є інструментом її досягнення. Для дослідження стану та ступеня впровадження вітчизняними корпораціями стратегії сталого розвитку і політики КСВ нами було сформовано вибірку вітчизняних компаній. Для її формування було переглянуто корпоративні веб-сайти та річну звітність (опис бізнесу, фінансові та нефінансові звіти) вітчизняних компаній на предмет розкриття інформації про політику і практики у сфері КСВ і сталого розвитку. До складу вибірки увійшло 140 вітчизняних компаній різного організаційно-правового устрою, форми власності (переважно приватні та публічні акціонерні товариства) та виду діяльності.

У даному аналізі дефініція «нефінансова звітність» використовується у широкому розумінні цього поняття, тобто як «парасольковий» термін, що містить: 1) нефінансовий звіт про корпоративну соціальну відповідальність, корпоративне громадянство або/та сталий розвиток; 2) нефінансову інформацію у річному або інтегрованому звіті; 3) нефінансову інформацію на веб-сайті.

Аналіз форми представлення інформації компаніями з вибірки встановив, що лише 40 компаній (29% від вибіркової сукупності) складають нефінансову звітність за різними форматами: Звіт про прогрес Глобального договору ООН (складають підписанти Глобального договору), окремий нефінансовий звіт (Звіт про КСВ/соціальний звіт/звіт про сталий розвиток/звіт про корпоративне громадянство), бюлетень з КСВ, інтегрований звіт (рис. 2). Інші компанії вибірки мають лише інформацію на веб-сайті з різним ступенем її розкриття.

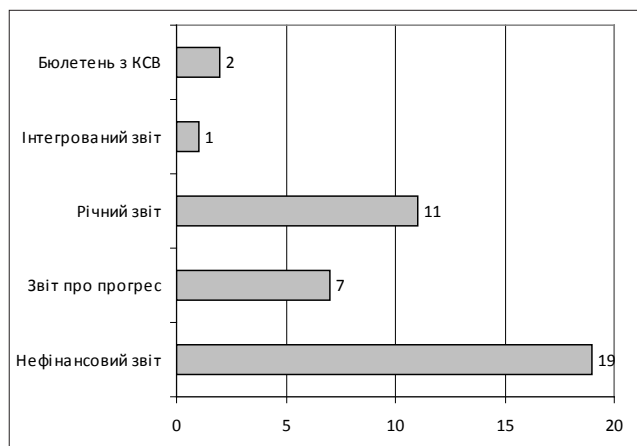

Рис. 2. Кількість та види нефінансової звітності вибіркової сукупності вітчизняних компаній

Серед компаній вибіркової сукупності слід відмітити єдину компанію, що складає звіти за формою інтегрованого звіту – компанія ДТЕК, і звіт є актуальним за 2013 р. Як позитив слід відзначити, що компанії започатковують практику складання нефінансових звітів за міжнародними стандартами, зокрема, за стандартами GRI (ПАТ «Дніпроспецсталь», Холдинг «Метінвест», Холдинг «СКМ»). Так, компанія «Дніпроспецсталь» підготувала ґрунтовний звіт з відображенням багатьох індикаторів за GRI, інформація надається у порівнянні за два-три роки, що створює можливості для аналізу прогресу. Як позитив слід відмітити і ґрунтовний опис екологічних заходів, водночас, як недолік, відмічаємо погане форматування звіту, відсутність інфографіки, що погіршує сприйняття інформації.

Оцінка параметрів якості звітності проводилася за такими критеріями: загальна інформація щодо принципів складання нефінансового звіту, періодичність, актуальність інформації, межі та область охоплення звіту, верифікація звітності, використання стандартів соціально-відповідального аудиту (AA1000AS, ISAE 3000), використання рекомендацій GRI, сертифікація за GRI, показник змісту за GRI. Оцінка звітів за визначеними критеріями дозволила отримати такі результати:

- переважна більшість компаній приділяють увагу періодичності складання звітності (19 компаній) та її актуальності (28 компаній);

- практично не приділяють увагу верифікації звітності та використанню стандартів соціально-відповідального аудиту – лише три компанії («АрселорМіттал Кривий Ріг», «Дніпроспецсталь» та група «Воля» Холдингу «СКМ») здійснюють верифікацію незалежними аудиторами, лише дві компанії при перевірці звітності дотримуються стандартів AA1000AS, ISAE 3000 («АрселорМіттал Кривий Ріг», «Дніпроспецсталь»);

- незначна кількість компаній при підготовці звітності спираються на стандарти GRI: чотири компанії здійснюють серти-

фікацію за стандартами («Галнафтогаз», «АрселорМіттал Кривий Ріг», «Оболонь», «Дніпроспецсталь»), дев'ять компаній використовують рекомендації GRI та вісім компаній складають показник змісту за вимогами GRI.

Висновки. Вітчизняні компанії (переважна більшість) у своїй звітності надають описову інформацію про діяльність, а не наводять різного роду індикатори за напрямками сталого розвитку. Компанії майже не оприлюднюють інформацію про суми інвестицій у ці напрямки, що може свідчити про переважно декларативний характер діяльності і використання політики Greenwashing (за аналогією з поняттям «відбілювання репутації»).

Оцінка якості нефінансової звітності дозволяє говорити про неналежне ставлення до її складання та оприлюднення, низький рівень верифікації звітності та недостатній рівень прозорості і підзвітності суспільству.

Загалом, беручи до уваги, по-перше, недостатню репрезентативність вибірки в масштабах країни; по-друге, що до вибірки включені найбільші, найліквідніші та найпрогресивніші вітчизняні компанії, можна констатувати низький рівень імплементації концепцій КСВ і сталого розвитку в масштабах країни.

До причин низького рівня впровадження нефінансової звітності вітчизняними компаніями слід віднести: 1) недостатню обізнаність у концепціях КСВ, сталого розвитку та нефінансової звітності; 2) недостатню імплементацію принципів і положень парадигми сталого розвитку на рівні держави, невизнання сталого розвитку як категоричного імперативу державної політики; 3) низьку участь і представлення у різного роду глобальних та міжнародних ініціативах; 4) слабкий тиск з боку громадянського суспільства щодо відповідальності компаній за сталий розвиток; 5) низький рівень розвитку екосистеми сталого розвитку на рівні фінансового ринку: організаційно-інфраструктурна, нормативно-методологічна, інституціональна, інструментальна складові; 6) нерозуміння компаніями фінансових вигод від неекономічних видів діяльності за напрямками сталого розвитку – екологічної та соціальної, сприйняття їх як витрат компанії, що не створюють вигод; 7) недооцінку ризиків і витрат неучасті у КСВ; 8) низький рівень корпоративної культури та кваліфікації менеджменту компаній.

Подальші наукові розвідки мають стосуватися пропозицій щодо вибору оптимального формату звіту для різних компаній залежно від розміру, виду діяльності, цільових настанов; відбору найбільш релевантних індикаторів результативності у напрямках сталого розвитку та удосконалення методик емпіричного аналізу неквантифікованої нефінансової інформації.

Література:

1. Євтушенко В.А. Оцінка корпоративної соціальної відповідальності: методи, об'єкти, показники / В.А. Євтушенко // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – № 46(1019). – С. 53–62.
2. Костишко Р.О. Інтегрована звітність – інструмент соціально-відповідального бізнесу / Р.О. Костишко // Часопис економічних реформ. – 2014. – № 1(13) – С. 49–54.
3. Король С. Нефінансова звітність підприємства / С. Король // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 6. – С. 102–113.
4. Кузнецова С.А. Інтегрована управлінська звітність: глобальні виклики та локальні рішення в епоху ноосфери / С.А. Кузнецова // Економічний ніобелівський вісник. – 2014. – № 1(7). – С. 270–279.
5. Давидюк Т.В. Конвергенція бухгалтерської та соціальної звітності в частині людського капіталу: розвиток існуючих підходів / Т.В. Давидюк // Економіка: реалії часу. – 2012. – № 2(3). – С. 123–129 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economics.opu.ua/n3.html>.

6. The Landscape of Integrated Reporting. Reflections and Next Steps / Edited by Robert G. Eccles, Beiting Cheng, Daniela Saltzman. – Harvard Business School, 2010. – 334 p.
7. Ioannou I., Serafeim G. (2011): The Consequences of Mandatory Corporate Sustainability Reporting [Electronic resource]. – Mode of access : <http://ssrn.com/abstract=1799589>.
8. Herzig C., Pianowski M. (2009). Nachhaltigkeitsberichterstattung, in: Baumast A. / Pape J. (2009): Betriebliches Umwelt management. – Nachhaltiges Wirtschaften im Unternehmen, 4. ed., Stuttgart 2009. – P. 217–232.
9. KPMG/GRI (2013). Carrots and sticks. Sustainability reporting policies worldwide – today’s best practice, tomorrow’s trends. [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.globalreporting.org/resource/library/carrots-and-sticks.pdf>.
10. KPMG (2011): KPMG International Survey of Corporate Responsibility Reporting 2011 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.kpmg.de/docs/Survey-corporate-responsibility-reporting-2011.pdf>.
11. KPMG (2013): The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2013 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/corporate-responsibility/Documents/corporate-responsibility-reporting-survey-2013.pdf>.
12. Reid R. (2013). Integrated and GRI Reporting / National Association of Corporate Directors. – Vol. 39, Issue 2. – P. 28–29.
13. GRI (2014): G3.1 and G3 Guidelines [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.globalreporting.org/reporting/G3andG3-1/Pages/default.aspx>.
14. Интегрированная отчетность. Прототип Стандарта [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.theiirc.org/resources-2/framework-development>.

Васильчук И.П. Нефинансовая отчетность как инструмент управления устойчивым развитием корпораций

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению теоретических и практических аспектов информационного обеспечения управления устойчивым развитием отечественных корпораций. На основе анализа нефинансовой отчетности выборочной совокупности отечественных компаний представлена оценка видов и качества нефинансовых отчетов, прогресса и помех их внедрения.

Ключевые слова: устойчивое развитие, корпоративная социальная ответственность, заинтересованные стороны, нефинансовая отчетность, Глобальная инициатива по отчетности, интегрированная отчетность.

Vasylchuk I.P. Sustainability reporting as a management tool for achieving of sustainable development in corporations

Summary. The article deals with the theoretical and practical aspects of the informational foundation of the sustainability management in domestic corporations. Based on the results of the analysis of sustainability reports for the sample of domestic companies, the it discusses the main types of sustainability reports, evaluates their quality as well as progress and challenges in their implementation.

Keywords: sustainable development, corporate social responsibility, stakeholders, sustainability, Global Reporting Initiative, integrated reporting.